

BACHADON BO'YNI EROZIYASINING OLDINI OLISHDA OILAVIY VA HAMSHIRALIK YONDASHUVLARNING INTEGRATSIYALASHGAN AHAMIYATI

Davronova Dilnozaxon Shavkatjon qizi

Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Bachadon bo'yni eroziyasi — reproduktiv yoshdagi ayollarda eng ko'p uchraydigan ginekologik patologiyalardan biri bo'lib, uning asosiy etiologik omillari orasida gormonal buzilishlar, yuqumli-yallig'lanish jarayonlari, mexanik shikastlanishlar, shaxsiy gigiyenaga rioya qilmaslik va immunitetning pasayishi kabilar muhim o'rin tutadi. Kasallikning erta bosqichida asimptomatik kechishi va keyinchalik jiddiy asoratlarga (shu jumladan, malign transformatsiyaga) olib kelishi mumkinligi sababli profilaktika va erta tashxisning ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu maqolada bachadon bo'yni eroziyasining tarqalishi, risk omillari, shuningdek, uning oldini olishda oila va hamshiralarning o'rne, vazifalari chuqur tahlil qilinadi. Oilaning sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi ta'siri, reproduktiv salomatlik bo'yicha tarbiya berishdagi roli va shifokor-hamshira-oila hamkorligining samaradorligi yoritilgan. Hamshiralarning aholi o'rtasida sanitariya-ma'rifiy ishlarni tashkil etish, profilaktik choralarni amalga oshirish, bemorlarni maslahatlashish va tibbiy yordam ko'rsatishdagi faol rollari tahlil qilingan. Maqolada profilaktikaning samarali tashkil etilishi uchun oilaviy va hamshiralik yondashuvlarning integratsiyasi zarurati ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *bachadon bo'yni eroziyasi, etiologik omillar, profilaktika, oilaning roli, hamshira vazifalari, reproduktiv salomatlik, sog'lom turmush tarzi, tibbiy hamkorlik.*

KIRISH

Bachadon bo'yni eroziyasi — bu bachadon bo'yni vaginal qismidagi shilliq qavatining yaxlitligi buzilishi yoki yaralar bilan qoplanishi hisoblanadi. Patologiya asosan reproduktiv yoshdagi ayollarda (20-45 yosh oralig'ida) keng tarqalgan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ginekologik muolajalarga murojaat qiluvchi deyarli har ikkinchi ayolda bachadon bo'yni eroziyasi turli darajada aniqlanadi.

Kasallikning asoratlari orasida surunkali yallig'lanish jarayonlari, reproduktiv funktsiyaning buzilishi (beqatnik), shuningdek, ba'zi hollarda bachadon bo'yni displaziyasi va saraton rivojlanishi xavfi mavjud.

Shu sababli, kasallikning oldini olish, erta aniqlash va davolash choralari nafaqat ginekologlar, balki hamshiralar hamda oilalar tomonidan amalga oshiriladigan profilaktik tadbirlar orqali samarali tashkil etilishi lozim.

Ushbu maqolada bachadon bo'yni eroziyasining etiologik omillari, profilaktikada oilaning roli va hamshiralarning vazifalari, shuningdek, ular o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati yoritiladi.

1. Bachadon bo'yni eroziyasining etiologik omillari va statistikasi

Bachadon bo'yni eroziyasi rivojlanishiga turli xil ichki va tashqi omillar sabab bo'ladi. Ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. Gormonal omillar. Estrogen va progesteron muvozanatining buzilishi shilliq qavatining normal regeneratsiyasini izdan chiqaradi, natijada epitelial qatlamlarida nuqsonlar paydo bo'lishi mumkin. Gormonal o'zgarishlar balog'at davrida, homiladorlikda, reproduktiv siklning buzilishida va menopauza davrida kuzatilishi mumkin.

2. Yuqumli-yallig'lanish omillari. Jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar (Xlamidiya, Trichomonas, HPV, Gonokokklar) bachadon bo'yni shilliq qavatida yallig'lanish jarayonlarini keltirib chiqaradi. Yallig'langan shilliq qavati shikastlanishga moyil bo'lib, erroziv jarayonlar rivojlanishiga olib keladi.

3. Mexanik shikastlanishlar. Og'ir tug'ruq, abort, diagnostik kuretaj, intrauterin kontratseptivlarning noto'g'ri o'rnatilishi, qo'pol jinsiy aloqa kabi omillar shilliq qavatining yaxlitligini buzadi va eroziya paydo bo'lishiga sabab bo'ladi.

4. Shaxsiy gigiyenaga rioya qilmaslik. Noto'g'ri gigiena qoidalari (masalan, spirtli eritmalar bilan yuvish, gigienik vositalarni vaqtida almashtirmaslik) mikroflora muvozanatini buzadi, infeksiyalarning kirishiga imkon yaratadi.

5. Immunitetning pasayishi. Surunkali kasalliklar, no'xatdon ovqatlanish, stress, vitaminlar yetishmasligi immun tizimini zaiflashtiradi va organizmning yallig'lanishga qarshiligini pasaytiradi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda ginekologik kasalliklar tarkibida bachadon bo'yni eroziyasi 30-40% hollarda uchraydi. Kasallik eng ko'p 25-35 yosh oralig'idagi ayollarda, ayniqsa, erta jinsiy hayot boshlagan, bir necha marta homiladorlik va tug'ruqni boshidan kechirgan, yuqumli kasalliklari bo'lgan ayollarda kuzatiladi. Profilaktik tekshiruvlarning yetarli darajada o'tkazilmasligi, aholi orasida reproduktiv salomatlik bo'yicha ma'lumotlarning yetishmasligi, kasallikning erta aniqlanmasligiga olib keladi.

2. Profilaktikada oilaning roli va vazifalari.

Oila — bu reproduktiv salomatlik asoslari, sog'lom turmush tarzi va profilaktik xulq-atvor shakllanadigan asosiy muhitdir. Bachadon bo'yni eroziyasining oldini olishda oilaning roli quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

1. Sog'lom turmush tarzi va reproduktiv salomatlik bo'yicha ta'lim muhiti. Oila, ayniqsa qiz farzandlar uchun, reproduktiv salomatlik, shaxsiy gigiena qoidalari, erta jinsiy aloqaning salbiy oqibatlari haqida bilim beradigan asosiy manbadir. Ota-onalar farzandlariga jinsiy tarbiya berish, ularni jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (masalan, HPV, xlamidiya) va erta homiladorlik xavflari haqida ma'lumot berishlari zarur. Shaxsiy gigiyenaga rioya qilish, reproduktiv organlarni g'amxo'rlik qilish muhimligi to'g'risidagi ta'lim oilada boshlanadi.

2. Muntazam tibbiy ko'rikka undash va erta aniqlash monitori. Bachadon bo'yni eroziyasi ko'pincha uzoq vaqt hech qanday alomat bermasdan kechishi mumkin.

Oilaning faol roli, ayniqsa er yoki yaqin qarindoshlarning ayollarni yiliga kamida ikki marta ginekologik tekshiruvdan o'tishga undashi, erta tashxis imkoniyatini oshiradi. Shuningdek, oila og'zaki muloqot jarayonida ayolda paydo bo'lgan potentsial alomatlariga (hayz o'rtasidagi qon ketish, yoqimsiz hidli oqindi, jinsiy aloqadan keyingi og'riq) e'tibor berishi va uni shifokorga murojaat qilishga undashi lozim.

3. Psixologik qo'llab-quvvatlash va stigma bartaraf etish. Bachadon bo'yni eroziyasi tashxisi ayol uchun tashvish va qo'rquv manbai bo'lishi mumkin, ayniqsa onkologik xavf haqida ma'lumot olganda. Oilaning qulay psixologik muhiti, qo'llab-quvvatlovchi munosabati ayolga davolanish va shifokor tavsiyalariga rioya qilish jarayonida katta yordam beradi. Bu esa davolanish samaradorligini oshiradi.

4. Sog'lom hayot tarzini shakllantirish madaniyati. Oila tomonidan sog'lom ovqatlanish, immunitetni mustahkamlash, jismoniy faoliyatni rag'batlantirish kabi umumiy sog'lomlashtiruvchi choralar bevosita reproduktiv salomatlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Immunitetning pasayishi eroziyaning asosiy risk omillaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, oila ichida tamaki va spirtli ichimliklarni iste'mol qilish kabi zararli odatlarning oldini olish muhim ahamiyatga ega.

3. Aholi o'rtasida profilaktika targ'ibotida hamshiraning vazifalari

Hamshiralar sog'liqni saqlash tizimida profilaktika va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishning asosiy amaliyotchilari hisoblanadi. Bachadon bo'yni eroziyasining oldini olishda hamshiralarning vazifalari quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

1. Sanitariya-ma'rifiy ishlarni tashkil etish. Hamshiralar aholi, ayniqsa ayollar o'rtasida bachadon bo'yni eroziyasining sabablari, oldini olish usullari, muntazam ginekologik tekshiruvlarning ahamiyati haqida ma'ruzalar, suhbatlar, seminarlar tashkil etadi. Ular turli vositalar (varag'alar, bukletlar, posterlar, video materiallar) orqali ma'lumot tarqatadi.

2. Shaxsiy gigiena qoidalarini o'rgatish. Hamshiralar ayollarga to'g'ri gigiena qoidalarini (masalan, spirtli gigiena vositalaridan foydalanmaslik, qinni toza saqlash, menstrual tsikl davrida gigiyenik vositalarni muntazam almashtirish) tushuntiradi. Bu eroziya rivojlanish xavfini kamaytirishga yordam beradi.

3. Jinsiy salomatlikni targ'ib qilish. Hamshiralar jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklardan himoya qilish, kontratseptsianing to'g'ri usullari, shuningdek, jinsiy sheriklarning tez-tez o'zgarishining xavflari haqida maslahat beradi.

Ular ayollarni HPVga qarshi emlash haqida ma'lumot berishadi, bu esa bachadon bo'yni patologiyalarining oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

4. Profilaktik tekshiruvlarga jalb qilish va skriningni tashkil etish. Hamshiralar ayollarni har yil kamida bir marta ginekologik tekshiruvdan o'tishga undaydi. Ular profilaktik tekshiruvlarni tashkil etishda, bemorlarni qabul qilishda, laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallarni to'plashda ishtirok etadi. Bu esa kasallikning erta bosqichda aniqlanishiga yordam beradi.

5. Bemorlarni maslahatlashish, psixologik yordam va yo'naltirish. Hamshiralar ginekologik shikoyatlari bo'lgan ayollarni vaqtida tibbiy yordam olish uchun

mutaxassisga murojaat qilishga undaydi. Shuningdek, tashxis va davolash jarayonida bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish, davolash rejasini tushuntirish hamda bemorning rejaga rioya qilishini nazorat qilish hamshiralarning vazifasidir.

6. Oilaviy hamkorlikni rivojlantirish. Hamshiralar oilalar bilan ishlashda muhim vositachilardir. Ular oila a'zolarini reproduktiv salomatlik masalalarida ma'lumotli qilish, ayolga qo'llab-quvvatlash muhimligini tushuntirish va oilani umumiy sog'lomlashtiruvchi choralarga jalb qilish orqali profilaktik ishlarning samaradorligini oshiradi.

7. Mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik qilish. Hamshiralar mahalliy sog'liqni saqlash muassasalari, oilaviy poliklinikalar, ta'lim muassasalari (maktablar, kollejlari), mahalla qo'mitalari bilan hamkorlikda profilaktika tadbirlarini tashkil etadi. Bu esa aholining sanitariya madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

4. Shaxsiy va jamiyat darajasida profilaktika tadbirlari

Bachadon bo'yni eroziyasining oldini olish quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi kerak:

1. Shaxsiy profilaktika:

- Shaxsiy gigiyenaga qat'iy rioya qilish.
- Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklardan himoya qilish (bariyer kontratseptivlardan foydalanish).

- Muntazam ginekologik tekshiruvlardan o'tish (yiliga kamida 1-2 marta).

- Sog'lom ovqatlanish, immunitetni mustahkamlash.

- Zararli odatlardan (chekish, spirtli ichimliklar) voz kechish.

2. Oilaviy profilaktika:

- Bolalarga erta yoshdan reproduktiv salomatlik va shaxsiy gigiena bo'yicha tarbiya berish.

- Oila a'zolarini muntazam tibbiy ko'rikdan o'tishga rag'batlantirish.

- Sog'lom hayot tarzini oilaviy an'ana sifatida shakllantirish.

3. Hamshiralik profilaktikasi:

- Aholini sanitariya-ma'rifiy ishlar orqali o'qitish.

- Profilaktik tekshiruvlar va skrining dasturlarini amalga oshirish.

- Bemor va oilalarga individual maslahatlar berish.

- Mahalliy hamjamiyat bilan integratsiyalashgan ishlarni tashkil etish.

4. Davlat darajasidagi choralar:

- Aholini reproduktiv salomatlik bo'yicha o'qitish dasturlarini ishlab chiqish.

- Profilaktik tekshiruvlarni muntazam ravishda o'tkazish.

- HPVga qarshi emlash dasturlarini keng joriy etish.

- Sog'liqni saqlash tizimida profilaktika xizmatlarini rivojlantirish.

XULOSA

Bachadon bo'yni eroziyasi ko'plab etiologik omillar (gormonal, yuqumli, mexanik, gigiyenik va boshqalar) ta'sirida rivojlanadigan reproduktiv yoshdagi ayollarda keng tarqalgan patologiya hisoblanadi. Kasallikning erta bosqichda asemptomatik kechishi,

uzoq muddatli asoratlarga olib kelishi, aholi orasida reproduktiv salomatlik bo'yicha ma'lumotlarning yetishmasligi uning profilaktikasini dolzarb muammoga aylantiradi.

Profilaktik tadbirlarning samaradorligini oshirish uchun oila va hamshiralarning integratsiyalashgan yondashuvi zarurdir. Oila — bu sog'lom turmush tarzi asoslari, reproduktiv salomatlik bo'yicha tarbiya va psixologik qo'llab-quvvatlash muhiti bo'lib, kasallikning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Hamshiralar esa aholini o'qitish, profilaktik tekshiruvlarni tashkil etish, bemorlarni maslahatlashish va davolashda bevosita ishtirok etish orqali profilaktik choralarni amaliyotga tatbiq etuvchi asosiy mutaxassislardir.

Oilaviy va hamshiralik yondashuvlarning uyg'unlashuvi, shuningdek, ularning shifokorlar bilan hamkorligi, bachadon bo'yni eroziyasi bilan samarali kurashish, kasallikning tarqalishini kamaytirish va ayollarning reproduktiv salomatligini mustahkamlashga olib keladi. Shu sababli, sog'liqni saqlash tizimida oilaviy hamshiralik, sanitariya-ma'rifiy ishlar va profilaktik dasturlarni yanada rivojlantirish, jamiyat salomatligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Bu o'rinda ayol og'ir anemiya davrida o'z vaqtida statsionar davo olmog'i har jihatdan endogen infeksiya bilan og'rish ehtimolligini pasayishiga olib kelmog'ini unutmashimiz lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bachadon bo'yni eroziyasi: etiologiya, patogenez, klinika, diagnostika, davolash, profilaktika – O'zbekiston tibbiyot jurnali, 2020, №3, 45-49 betlar.
2. Ayollar reproduktiv salomatligi va uning himoyasi – T.: «Tibbiyot» nashriyoti, 2019. – 224 b.
3. Ginekologik kasalliklar profilaktikasi – T.: «Yangi asr avlodi» nashriyoti, 2021. – 168 b.
4. Oilaviy hamshiralik: nazariya va amaliyot – Mamatqulov B.M., Rustamova X.E. – Toshkent: «Fan va texnologiya», 2016. – 228 b.
5. Jamiyat salomatligi va hamshiralik ishi – T.: «Tibbiyot» nashriyoti, 2018. – 192 b.
6. Reproktiv salomatlikni muhofaza qilishda profilaktikaning ahamiyati – O'zbekiston hamshiralari jurnali, 2022, №1, 12-16 betlar.
7. Bachadon bo'yni eroziyasi: zamonaviy tashxis va davolash usullari – Xalqaro ilmiy konferensiya materiallari, 2021, 67-71 betlar.
8. HPV infektsiyasi va bachadon bo'yni patologiyalari – O'zbekiston onkologiya jurnali, 2020, №2, 34-38 betlar.
9. Ayollar sog'lig'ini muhofaza qilish: milliy dastur va uning amalga oshirilishi – Sog'liqni saqlash vazirligi ma'lumotnomasi, 2022.
10. Profilaktik tekshiruvlar va ularning ahamiyati – Profilaktik tibbiyot jurnali, 2021, №4, 22-26 betlar.